

Kommunkontoret
Johan Sandlund
Kommunchef
0156-520 80
Johan.sandlund@trosa.se

Yttrande
Datum
2024-11-06
Diarienummer
KS/2024:95

Finansdepartementet
Dnr: Fi2024/01521

Remissvar över utjämningskommitténs betänkande – Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024: 50)

Bakgrund

Utgjämningskommittén 2022 har haft i uppdrag att göra en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämningen samt vid behov föreslå förändringar. I uppdraget har också ingått att se över vilka av dagens riktade statsbidrag som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Därutöver har kommittén haft i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämningen på tillväxten. De förändringar som kommittén föreslår i betänkandet föreslås införas från och med 1 januari 2026.

Syftet med uppdraget var att säkerställa att utjämningsystemet ger kommuner och regioner likvärdiga förutsättningar att erbjuda välfärd och andra kommunala tjänster, även om det finns skillnader i skattekraft och strukturella förhållanden. I ett tilläggsdirektiv, Dir. 2023:56, angavs att kommittén även ska föreslå åtgärder för att minska risken för negativa effekter av inkomstutjämningen på tillväxten.

I utredningen föreslås att utjämningsystemet ändras från att omfatta nuvarande fyra delar (inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag och införandebidrag) till följande sex delar (inkomstutjämning, kostnadsutjämning, bidrag för svagt befolkningsunderlag, fast införandebidrag, ersättning för eftersläpning och införandebidrag).

Utgjämningskommittén har överlämnat sina förslag till Finansdepartementet den 2 juli 2024. Kommittén föreslår att förändringarna införs från och med 1 januari 2026. Finansdepartementet har remitterat betänkandet Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn, (SOU2024:50), till bland annat Trosa kommun.

Trosa kommuns yttrande

I grunden anser Trosa kommun att det är nödvändigt med ett utjämningsystem. Förutsättningar för välfärd och samhälllig struktur ska vara likvärdiga oavsett var i landet man bor. Det finns strukturella skillnader som ger olika förutsättningar att erbjuda kommunal verksamhet och ett fungerande utjämningsystem måste ta hänsyn till flera olika

parametrar för att skapa likvärdighet och legitimitet. Lika viktigt är att utjämningsystemet inte är påverkbart och inte skapar missriktade incitament.

Våra utgångspunkter är att:

- Skatteutjämningsystemet ska utgå från ett långtgående kommunalt självstyre. Det är viktigt att beakta att det finns ambitions- och effektivitetsskillnader mellan landets kommuner. Kommuner med lägre kostnader ska inte straffas med hög kostnadsutjämnning. Trosa kommun anser att det nya förslaget gör detta.
- Utjämningsystemet bör utgå från att det är strukturella och demografiska skillnader i behov som ska kompenseras och att detta grundas på opåverkbara faktorer, inte av andra skäl. Trosa kommun anser att det nya förslaget grundas på påverkbara faktorer.
- Utjämningskommitténs vägval avseende kostnadsutjämnningen riskerar att skapa ett system utan hållbarhet, som är svärgenomträngligt och kompenserar för kommungruppers kostnader snarare än behov utifrån strukturella förutsättningar.
- Utjämningsystemet bör ge ökade incitament för tillväxt, vilket utredningen inte föreslår, trots tydliga kommittédirektiv därom.
- Trosa kommun är under det senaste decenniet en av Sveriges snabbast växande kommuner – nuvarande och förslaget system kompenserar i mycket liten grad för de merkostnader som följer av nyligen genomförda kapacitetshöjande investeringar.
- Kommittén föreslår att det nuvarande utjämningsystemets regionalpolitiska rester från tidigare utredningar kvarstår. Strukturbidraget för svag befolkningsstruktur fortsätter, trots att glesheten kompenseras även i kostnadsutjämnningen. Med förslaget fortsätter en dubbelkompensation för gleshet, vilket Trosa kommun avstyrker.
- Vid tidigare utjämningsreformer har tydliga systemfel funnits när det gäller kostnadsutjämnningen. Exempelvis avseende förskolan där kommuner med hög sysselsättning och långa vistelsetider på grund av föräldrars arbetstid och arbetspendling har underkompenserats, då kostnader snarare än faktiska behov har utjämnats. Detta och liknande problem åtgärdas inte med kommitténs förslag som främst förefaller syfta till att öka bidraget till kommuner med högt kostnadsläge.
- LSS-utjämnningen som sådan bör utgå, då den i grunden ej beror på objektiva grundade mätpunkter och därmed riskerar att bli påverkbar över tiden. Finansieringen är delvis ett statligt ansvar och av det skälet är utjämningsystemet ej lämpligt att hantera mellankommunalt, utan utjämnningen bör vara en statlig angelägenhet.
- Gleshetsmättet, som är den enskilda faktor som ger mest påverkan i förslaget, är ett mått som är kopplat till strukturella förutsättningar (småskalighet). Förslaget i delmodellerna förskola och grundskola är ett genomsnittligt avstånd som krävs för att samla 3000 invånare, i gymnasie modellen är det 15000 invånare. Kommittén borde motiverat exempelvis varför just 3000 invånare är en rimlig nivå och en känslighetsanalys vid förändring i nivån. Trosa kommun anser att den nya beräkningsmodellen för gleshet vilar på mycket tveksam grund. Uppenbart är att Trosa kommun som mindre kommun med en tydlig flerkärnighet betraktas som något helt annat av kommitténs förslag.
- Löneläge, modellen tar inte hänsyn till kommunens faktiska löneläge. Trosa är sedan länge integrerad i Stockholms arbetsmarknadsregion. Trosa kommun grupperas med övriga sörmlandskommuner med ett löneindex på 100,4 medan vi snarare tillhör kommuner i anslutning till storstad såsom till exempel Nykvarn och

Södertälje med ett löneindex på omkring 104 då kommunen konkurrerar om samma kompetens och i samma arbetsmarknadsregion.

- Socioekonomi, tillkommer som faktor i flera verksamhetsanknutna delmodeller. Trosa kommun anser att sättet man för in flera ibland samvarierande delfaktorer riskerar att skapa en modell som både är påverkbar och riskerar att överkompensera kommuner med redan höga kostnader.
- Riktade statsbidrag, Trosa kommun konstaterar att kommittén föreslår att 17 riktade statsbidrag omvandlas till generella statsbidrag till kommunsektorn. Kommitténs förslag är otillräckligt och borde omfatta fler statsbidrag för att skapa bättre förutsättningar för långsiktighet (förutsägbarhet) och mindre administration.
- Flera införandebidrag föreslås som ska mildra effekter av kommitténs förslag på kort sikt. Därutöver föreslås ett permanent införandebidrag, för att ingen kommun ska förlora mer än 1500 kr/invånare. Införandebidraget är dock exklusive LSS-utjämningen, vilket är svårt att förstå och ej heller motiverat i utredningen. En kommun som Trosa kommun som förlorar i både LSS-utjämningen samt i inkomst och kostnadsutjämning kan därför få en samlad effekt som är större än 1500 kr/invånare trots det fasta införandebidraget. Effekterna blir därmed stora, svårförståeliga och närmast omöjliga att förklara. För Trosa kommun är den totala effekten 2104 kr/invånare.

En grundprincip för kostnadsutjämningen är att den inte ska bestraffa kostnadseffektiva kommuner. Dessvärre väljer Utjämningskommittén att bortse från de tydliga utredningsdirektiv som fanns.

Sverige har världens mest långtgående utjämningsystem som omfördelar 200 miljarder kronor brutto. För att ett så omfattande system ska vara legitimt krävs att utjämningen baseras på behov snarare än kostnader, på skillnader i förutsättningar och opåverkbara faktorer samt att systemet ska vara överskådligt och inte alltför komplicerat.

Kostnadsutjämningsförslaget säger att Trosa kommun ska ha den 11:e billigaste strukturkostnaden i landet. Tillsammans med LSS-utjämningsförslaget ska Trosa kommun ha den 5:e billigaste strukturen i landet, se bilaga tabell 5. Att Trosa kommun som liten flerkärnig tillväxtkommun vid sömmlandskusten ska ha den 5:e effektivaste strukturen i landet är orimligt.

Trosa kommun avstyrker mot bakgrund av ovanstående Utjämningskommitténs förslag i utredningen Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024:50) i sin helhet, förslaget är inte möjligt att införa i vissa delar.

Daniel Portnoff (M)
Kommunstyrelsens ordförande

Johan Sandlund
Kommunchef

Björn Alm
Ekonomichef